

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú základné bezpečnostné normy ochrany pred nebezpečenstvami vznikajúcimi v dôsledku ionizujúceho žiarenia“

KOM(2011) 593 v konečnom znení – 2011/0254 (NLE)

(2012/C 143/22)

Spravodajca: **pán ADAMS**

Európska komisia sa 28. septembra 2011 rozhodla podľa článku 31 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom:

„Návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú základné bezpečnostné normy ochrany pred nebezpečenstvami vznikajúcimi v dôsledku ionizujúceho žiarenia“

KOM(2011) 593 v konečnom znení – 2011/0254 (NLE).

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 3. februára 2012.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 478. plenárnom zasadnutí 22. a 23. februára 2012 (schôdza z 22. februára) prijal 118 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 5 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závety a odporúčania

1.1 Závety

1.1.1 Výbor víta tento návrh smernice, ktorý využíva najnovšie vedecké analýzy nebezpečenstiev ionizujúceho žiarenia s cieľom riešiť, definovať a rozšíriť potreby ochrany zdravia ľudí a životného prostredia.

1.1.2 Praktický a pozitívny operatívny dosah bude mať najmä predstavenie konzistentného, koherentného a jednotného prístupu k bezpečnosti prostredníctvom zúčtenia piatich existujúcich smerníc.

1.2 Odporúčania

1.2.1 Výbor konštatuje, že po transpozícii do vnútroštátnych právnych predpisov sa možno bude od členských štátov vyžadovať splnenie dodatočných požiadaviek. Domnievame sa, že je mimoriadne dôležité, aby sa na splnenie zmyslu a podstaty právnych predpisov následne sprístupňovali príslušným orgánom zodpovedným za vnútroštátne vykonávanie primerané zdroje. To platí najmä, pokiaľ ide o vytváranie prístupu zameraného na kvalitu prostredníctvom komplexného vzdelávania a odbornej prípravy.

1.2.2 Výbor plne podporuje prístup, ktorý rozširuje požiadavky ochrany aj na životné prostredie, a odporúča, aby sa prijali ustanovenia kapitoly IX, s uvedením odkazu na očakávané zverejnenie usmernení pre uplatňovanie kritérií (Medzinárodnou komisiou pre rádiologickú ochranu (ICRP)), len čo budú tieto kritériá formálne stanovené.

1.2.3 Výbor oceňuje dôkladnosť, s akou všetky zúčastnené orgány na návrhu pracovali, a odporúča, aby sa čo najskôr prístupilo k jeho prijatiu.

2. Základné informácie o navrhovanej smernici

2.1 Ionizujúce žiarenie je v životnom prostredí všadeprítomné. Všetci ľudia na našej planéte sú vystavení prírodnému žiareniu, ktoré pochádza z prirodzene sa vyskytujúcich rádioaktívnych materiálov v horninách, pôde, potravinách a vo vzduchu. Keďže sú typy hornín rôzne, úroveň žiarenia z pôdy a rádioaktívnych látok (radón) sa takisto líši. Ožiarenie teda závisí od miesta. Existuje aj účinok kozmického žiarenia. Kozmické lúče sú intenzívnejšie vo vyšších polohách a zemepisných šírkach, preto sú kozmickému žiareniu viac vystavené letecké posádky a často lietajúci pasažieri. Všetci ľudia sú vystavení aj umelému žiareniu. Najvýznamnejším z týchto umelých zdrojov je ionizujúce žiarenie na lekárske účely. Dochádza aj k pracovnému ožiareniu pri priemyselných postupoch, ako je napríklad rádiografia na kontrolu zvarov, a ožiareniu verejnosti pri vypúšťaní škodlivých látok z jadrových elektrární. V životnom prostredí zostávajú stopy rádioaktivity z testovania jadrových zbraní a vojenského používania striel s ochudobneným uránom.

2.2 Žiarenie má mnoho praktických využití v medicíne, vo výskume, v stavebníctve a iných oblastiach. Nebezpečenstvo pochádzajúce zo žiarenia spočíva v jeho schopnosti ionizovať molekuly vnútri živých buniek, čím spôsobuje biochemické zmeny. Ak sú zmeny v živých bunkách dostatočne veľké, môžu byť usmrtené alebo sa môže nenapraviteľne zmeniť ich genetická informácia (DNA). Ešte skôr ako bol známy presný mechanizmus poškodenia, mala táto možnosť za následok skoré prijatie národných ochranných a regulačných opatrení a od samého začiatku rozvoj spoločných opatrení pre EÚ ako celok podľa Zmluvy o Euratome.

2.3 Európske právne predpisy pri určovaní vhodných ochranných opatrení vždy dodržiavali odporúčania ICRP. Táto organizácia vydala v roku 2007 nové a podrobné usmernenie

o ochrane pred žiarením, ktoré zohľadňuje vývoj za posledných 20 rokov. Ten zahŕňa rozširovanie umelých zdrojov žiarenia a prebiehajúci výskum o účinkoch prírodných zdrojov, ako je napríklad plyn radón. Zámerom tejto smernice je zabezpečiť na základe súčasných vedeckých poznatkov vysokú ochranu pracovníkov, pacientov a verejnosti pred nepriaznivými zdravotnými účinkami ionizujúceho žiarenia. Smernica sa zaoberá aj novými oblasťami ako napríklad ochranou životného prostredia.

2.4 Táto smernica je významným dokumentom, ktorý obsahuje 110 článkov, a spolu so 16 prílohami predstavuje viac než 100 strán textu. V skutočnosti prepracúva a zlučuje päť existujúcich smerníc ⁽¹⁾ do jednej a zavádza záväzné požiadavky na ochranu proti radónu v budovách, používanie stavebných materiálov, posudzovanie vplyvov vypúšťania rádioaktívnych látok z jadrových zariadení na životné prostredie a na prevenciu škôd na životnom prostredí v prípade nehody alebo havárie.

2.5 Stručne povedané, pre Európskych občanov táto smernica znamená získanie lepšej ochrany zdravia pred ionizujúcim žiarením, a to najmä s ohľadom na:

- účinnejšie kampane a podporné opatrenia proti ožiareniu radónom v budovách,
- lepšiu ochranu pracovníkov v odvetviach spracúvajúcich prirodzene sa vyskytujúce rádioaktívne materiály,
- lepšiu ochranu pri používaní ionizujúceho žiarenia v lekárstve a kontrolu počtu ožiarení,
- lepšiu ochranu a väčšiu mobilitu rotujúcich odborných pracovníkov v jadrovom priemysle.

2.6 Regulačné požiadavky v krajinách EÚ sa zjednotia a zosúladiť s medzinárodnými štandardmi. V dôsledku osobitného dôrazu na jadrovú bezpečnosť, ktorý vychádza z krízy v elektrárni Fukušima, návrh obsahuje náročnejšie požiadavky na riadenie mimoriadnych radiačných situácií.

2.7 Táto smernica dopĺňa smernicu o rádioaktívnych látkach vo vode určenej na ľudskú spotrebu, ku ktorej výbor nedávno prijal stanovisko ⁽²⁾.

2.8 Medzinárodné základné bezpečnostné normy schválené Medzinárodnou agentúrou pre atómovú energiu (MAAE), ktoré odrážajú medzinárodný konsenzus, sú detailné, ale nie záväzné. Poskytujú priestor na celosvetové rozdiely vo vnútroštátnych kapacitách. Smernica to rieši tým, že stanovuje jednotné normy pre členské štáty, ale zároveň uznáva pravidlá vnútorného trhu. Smernica využíva rozsiahle konzultácie so skupinou odborníkov podľa článku 31 Zmluvy o Euratome, a to s MAAE, vedúcimi pracovníkmi príslušných európskych orgánov pre ochranu pred rádioaktívnym žiarením (Heads of European Radiological Protection Competent Authorities – HERCA), Medzinárodným združením na ochranu pred rádioaktívnym žiarením (International Radiation Protection Association – IRPA) a ďalšími zainteresovanými stranami.

2.9 Právnym základom smernice je Zmluva o Euratome. Výbor s určitým pochopením berie na vedomie obavy, ktoré boli vyjadrené v súvislosti s tým, či táto zmluva, ktorá od roku 1957 neprešla zmenou, zostáva vhodným základom, o ktorý sa možno oprieť pri otázkach životného prostredia. Pravdepodobnosť, že čoskoro dôjde k revízii zmluvy o Euratome, je malá, zatiaľ čo obavy spojené s ochranou životného prostredia sú realitou a vyžadujú si riešenie. Treba poznamenať, že článok 37 Zmluvy o Euratome predstavoval v roku 1957 priekopnícke základné právne predpisy týkajúce sa záväzných cezhraničných povinností, pokiaľ ide o vplyv na životné prostredie, ako aj ochranu ľudí.

3. Zhrnutie navrhovanej smernice

3.1 Vzhľadom na nevyhnutne obmedzený rozsah stanoviska výboru nie je pri takejto komplexnej smernici ani vhodné, ani možné poskytnúť priestor na detailné zhrnutie. Prehľad však môže poskytnúť krátka analýza hlavných prvkov prístupu Komisie spolu s názvami kapitol.

Všeobecný prístup	Názvy kapitol
— Revízia a konsolidácia základných bezpečnostných noriem	Kapitola I: Predmet úpravy a rozsah pôsobnosti
— Radiačné situácie	Kapitola II: Vymedzenie pojmov
— Systém ochrany	Kapitola III: Systém radiačnej ochrany
— Existujúce radiačné situácie <ul style="list-style-type: none"> — radón (pracovisko, obydlia) — stavebné materiály — život na kontaminovanom území 	Kapitola IV: Požiadavky na vzdelávanie, odbornú prípravu a informovanie o radiačnej ochrane
	Kapitola V: Odôvodnenie a regulačná kontrola postupov

⁽¹⁾ Ú. v. ES L 180, 9.7.1997, s. 22 – 27.
 Ú. v. EÚ L 346, 31.12.2003, s. 57 – 64.
 Ú. v. ES L 349, 13.12.1990, s. 21 – 25.
 Ú. v. ES L 357, 7.12.1989, s. 31 – 34.
 Ú. v. L ES 159, 29.6.1996, s. 1 – 114.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 24, 28.1.2012, s. 122.

Všeobecný prístup	Názvy kapitol
— Plánované radiačné situácie	Kapitola VI: Ochrana pracovníkov, učňov a študentov
— odôvodnenie a regulačná kontrola	
— stupňovitý prístup	Kapitola VII: Ochrana pacientov a iných osôb podrobených ožiareniu na lekárske účely
— Kategórie ožiarenia	
— Mimoriadne radiačné situácie	Kapitola VIII: Ochrana verejnosti
— záchranári	
— plánovanie a reakcia na mimoriadne situácie	Kapitola IX: Ochrana životného prostredia
— informovanie verejnosti	
— Inštitucionálna infraštruktúra	Kapitola X: Požiadavky na regulačnú kontrolu
— Prepracované smernice	
Transpozícia do vnútroštátnych právnych predpisov	Kapitola XI: Záverečné ustanovenia

4. Všeobecné pripomienky

4.1 Výbor konštatuje, že sa na prípravu tejto smernice použili najnovšie vedecké analýzy nebezpečenstiev ionizujúceho žiarenia, a víta prístup, ktorý sa zaujal na riešenie, definovanie a rozšírenie potrieb ochrany zdravia ľudí a životného prostredia.

4.2 Komisia sa rozhodla pre prepracovanie a zlúčenie piatich existujúcich smerníc do jednotného celku, čo bude mať praktický a pozitívny operatívny vplyv. Ponúka tak konzistentný, koherentný a jednotný prístup k bezpečnosti.

4.3 Mnoho porovnávacích analýz implementácie a funkčnosti predchádzajúcich smerníc vo vnútroštátnych právnych predpisoch odhalilo rôzne nedostatky. Chyba nie je v transpozícii ale v uplatňovaní (napríklad zdroje využité na vzdelávanie a odbornú prípravu, zabezpečenie programov zameraných na zlepšenie povedomia verejnosti, uznanie miestnych odborníkov, informovanie verejnosti o tom, ako sa správať v prípade nehody atď.).

4.4 Výbor sa domnieva, že na splnenie narastajúcich požiadaviek vyplývajúcich z transpozície do vnútroštátnych právnych predpisov a na odstránenie prípadných nedostatkov by mala Komisia uľahčiť prácu vnútroštátnych orgánov, a to organizovaním seminárov, na ktorých by sa hovorilo o právnych a praktických ťažkostiach pri vnútroštátnej implementácii. Monitoro-

vane a hodnotenie uplatňovania právnych predpisov prostredníctvom konkrétnych opatrení je úlohou príslušných národných orgánov. V tejto súvislosti by sa však malo podporiť aj využívanie pozorovateľov z radov občianskej spoločnosti.

4.5 Výbor vyjadruje poľutovanie nad tým, že napriek skutočnosti, že sa smernica komplexne zaoberá prírodnými a umelými zdrojmi žiarenia, únik žiarenia z vojenských zariadení môže byť vyňatý z rozsahu jej pôsobnosti, keďže sa Zmluva o Euratome vzťahuje len na situácie nevojenského charakteru⁽³⁾.

4.6 Výbor teší, že smernica predvída a obsahuje ustanovenie týkajúce sa ochrany práva občanov na minimalizovanie ich vystavenia umelým zdrojom žiarenia, napríklad prostredníctvom zvýšeného využívania bezpečnostných zariadení, ako sú celotelové röntgenové skenery.

4.7 Výbor rozhodne podporuje nový prístup k ochrane životného prostredia, upozorňuje však na to, že je predovšetkým potrebné formalizovať očakávané kritériá Medzinárodnej komisie pre rádiologickú ochranu (a usmernenia pre uplatňovanie) pred tým, než sa stanovia záväzné kvantitatívne pravidlá. Budú sa opierať o všeobecné vedecké poznatky o špecifických kritériách, ktoré sa majú v týchto prípadoch uplatňovať s cieľom poskytnúť spoločný základ pre všetky členské štáty.

V Bruseli 22. februára 2012

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Staffan NILSSON

⁽³⁾ Európsky súdny dvor, prípad C-61/03, 12.4.2005.